

Spoštovane bralke, spoštovani bralci,

S Tednom kulture na Vrhniki smo vstopili v Evropsko leto kulturne dediščine, v katerem bomo obeležili kar dve pomembni stoletnici. 11. novembra 2018 mineva sto let od konca prve svetovne vojne, 11. decembra 2018 sto let od smrti največjega slovenskega pisatelja Ivana Cankarja. Oba dogodka bomo počastili s programom in prireditvami skozi vse leto. Za konec letošnjega leta pa Vam želimo mirne in prijetne praznike!

... »Sanje, ki jih sanjam zdaj jaz in ki jih sanjaš ti, so senca prave resnice; pač so oblike strahotno povečane, nadvse čudno pokvečene in skrivenčene, toda resnica le ostane, spoznaš jo koj in srce ti je žalostno.« ...

Ivan Cankar, Gospod stotnik

RIMSKI NAUPORTUS

Dokončna vzpostavitev nadzora in množičnejši prihod italskih trgovcev v južni del Ljubljanske kotline kmalu po sredini 1. stol. pr. n. št. sta najverjetneje neposredno povezana z vzpostavitvijo vojaškega nadzora, kronološko pa okvirno sovpadata z ustanovitvijo kolonije Tergeste (Trst) ter vzponom trgov in vikusov v Furlanski nižini v času Cezarjevega prokonzulata v Galijah in Iliriku (58–49 pr. n. št.). Navport, naselje na severovzhodni meji Galije Cisalpine in poznejše X. regije Italije, je dobil status vasi (vicus), njegov strateški pomen pa odseva mejnik iz struge Ljubljanice pri Bevkah, ki kaže, da je v zgodnji fazi rimske uprave naselbina ležala na mestnem območju (ager) 80 km oddaljene kolonije Akvileje (Aquileia, Oglej), in ne bližnje kolonije Emone.

Najstarejši depoziti z italskimi importi, odkriti na levem bregu Ljubljanice pri Stari pošti, sodijo v sredino 1. stoletja pr. n. št., v nekoliko poznejši čas (oktavijansko-zgodnjeavgustejsko obdobje; 40/30–15 pr. n. št.) pa sodi velikopotezna gradnja postojanke na Dolgih njivah. Naselbina nepravilne kvadratne oblike približne velikosti 150 x 150 m je bila umeščena v zavoj Ljubljanice ter dodatno zavarovana z obzidjem s stolpi in obrambnim jarkom. Tretjino notranje površine je zavzemal trg, okoli katerega so bila razporejena skladišča s stebrišči in taberne. Na trgu je stalo svetišče kelto-rimskega obhodnega tipa. Severno od pozidanega območja je na desnem bregu Ljubljanice stala lesena pristaniška ploščad, breg pa je bil tlakovan s kamni in utrjen z lesenimi piloti. Zasnova postojanke se veže na vzorce iz poznorepublikanske severne Italije in pristanišč na širšem prostoru imperija, arhitektura pa naj bi jasno odražala prevlado ekonomske, tj. trgovske, prometne, skladiščne in prekladalne vloge postojanke in rečnega pristanišča. Razmeroma pogoste vojaške najdbe ter podobnosti med stavbno zasnovo postojanke in posameznimi oskrbovalnimi bazami opozarjajo na njeno vojaško vlogo v času rimskega osvajanja srednjega Podonavja in severnega Balkana, pri čemer je bila oskrba legij, vključno z organizacijo prevoza, zelo verjetno v rokah akvilejskih trgovcev. Naselbina na Dolgih njivah je bila zelo

verjetno del v virih omenjenega vikusa, ki so ga upravljali magistri vici, osvobodenci akvilejskih družin. Dva napisna kamna iz druge polovice 1. stoletja pr. n. št. omenjata gradnji stebrišča in svetišča, posvečenega lokalni boginji Ekorni, napis iz gradu Bistra (1. stoletje n. št.) pa Neptunov tempelj, ki je verjetno stal nekje pri izvirih Ljubljanice.

Pod Avgustom je bila zgrajena glavna cesta, ki je z Logaškega vodila po trasi Stare ceste: čez prelaz med Ljubljanskim vrhom in Raskovcem, čez Hrib (Gradišče), ob vznožju Sv. Trojice mimo zavoja Ljubljanice, nato pa se je bolj ali manj naravnost usmerila po severnem obrobju barja proti Emoni. Zaton naselbine na Dolgih njivah kmalu po začetku 1. stoletja n. št. je morda povezan s povečanim prometom po cesti, z vzponom kolonije Emone ali z vojaško reorganizacijo območja srednjega Podonavja. Jedro Navporta se je takrat preneslo na prometno ugodnejše območje Brega zahodno od Ljubljanice, kjer so bila na ostankih zgodnje-rimske poselitve v sredini 1. stoletja postavljena velika skladišča. Območje, čez katero je vodila glavna cesta Aquileia–Emona, je bilo bolj ali manj pozidano, najdeni pa so bili tudi prostori z mozaičnimi tlaki. Od 1. stoletja naprej je bilo poseljeno tudi območje Gradišča, kjer je bila odkrita obrtniška delavnica, v bližini pa tudi kamnita preklada, okrašena z reliefom palice z bršljanovimi listi, nedvomno ostanek zelo pomembne zgradbe. Posamične drobne najdbe in napisni kamni pričajo o skromnejšem nadaljevanju življenja v drugi polovici 1. stoletja ter v 2. in 3. stoletju. Ob rimski cesti proti Gradišču se je pod Sv. Trojico širilo pokopališče s žganimi in skeletnimi pokopi iz časa med 1. in 4. stoletjem, s katerega morda izvirajo tudi sarkofag iz Lenassijeve hiše in nagrobni, ki so bili v srednjem veku vzdani v župno cerkev sv. Pavla. Posamični rimski grobovi so znani tudi z Mirk in Verda.

Razen regulacije Ljubljanice, ki je bila glede na razpoložljive podatke omejena na izravnavo zavojev in izkope povsem novih delov struge na vzhodnem delu barja ter (nedokončano?) preureditev struge nekega pritoka v vzporedni kanal pri Podpeči (t. i. Stara Ljubljanica), Rimljani verjetno niso izvedli večjih posegov za kultivacijo oz. melioracijo. Zamočvirjenost in obstoj šotnih plasti sta dokazana z ustrojem glavne ceste ob severnem robu barja, ki je bila mestoma temeljena z gostim lesenim rešetom, vicinalne povezave med Lavrico in Studencem in drugih podobno zgrajenih poti čez barjansko

zemljišče, pa tudi z razmeroma številnimi votivno odloženimi novci in deli noše, najdenimi v okolici Brezovice, Vnanjih Goric, Zamedvedice, Rudnika, Lavrice, Iga ter na območju med Babno gorico in Iščico. Rimskodobni deblaki iz Črne vasi in okolice Iške Loke ter ladja iz

Brezovega loga v Lipah dajejo slutiti, da plovba ni bila omejena le na struge Ljubljanice in njenih pritokov, temveč je bila izvedljiva tudi čez občasno poplavljenno ravnino.

Avtor: dr. Andrej Gaspari

2018
JANUAR

JAVNA VODSTVA PO RAZSTAVI
Vsako soboto ob 11:00

USTVARJALNO 2018!
Ekipa Moje Ljubljanice